

Fäbodkonsulent

Yasmine Bengtson

Förord

Gävleborgs fäbodförening arbetar på flera sätt för att stärka fäbodbruket i Gävleborgs län. Resultaten är fria och nationellt användbara. Projekt Fäbodkonsulent har varit en del av ett krafttag för att stärka fäbodnäringen samtidigt som det praktiskt gett ökade möjligheter att nå nationellt och regionalt satta miljömål samt att forma och bevara en vital och attraktiv landsbygd. Om fäbodmiljöerna kan bibehållas och bli mer tillgängliga kan även förståelsen för värdena öka, opinion väckas och möjligheterna förbättras för oss att bevara, vårda och vidareutveckla fäbodmiljöerna tillsammans med en god djurvälstånd.

Fäbodbruket är en viktig del av landskapets profil. Visionen är att väcka det breda intresset och förståelsen för fäbodkultur med dess djurhållning samt traditioner kring hemgjort, lokalproducerat och småskaligt, med dess mångfald av mervärden. Gamla brukare ska få förutsättningar att fortsätta och nya brukare möjlighet att satsa på fäbodnäringen.

Fäbodbruk och fäbodar bevarar höga kultur- och naturvärden. Fäbodbruket är resurssnålt. Det kan drivas så att man till och med får ut mer energi än man sätter in. Det är också den enda del i dagens jordbruk som ger kopplingar till den tid då hela det svenska landskapet användes i livsmedelsproduktionen. I FN:s konvention 1992 om biologisk mångfald har kunskapen om lokala seder och bruk uppmärksammas. Den är ratificerad av såväl Sverige som EU. Konventionen innebär därför att samtidigt som all biologisk mångfald, såväl vild som tämjad och odlad, ska bevaras måste man också slå vakt om sådana traditionella verksamheter som baseras på ett uthålligt bruk av vad naturen kan ge. Regering och riksdag har sagt att fäbodbruket och kunskapen om detta hör dit.

Frågan om verksamheten med fäbodkonsulent har tidigt diskuterats med Länsstyrelsen och länsveterinären i Gävleborgs län. Ett resultat av den diskussionen blev att fäbodföreningen tog ansvaret för ett eventuellt genomförande av idén. Detta alternativ valdes inte minst med tanke på därigenom få en direkt och inte en myndighetsstyrd kontakt med brukarledet redan från projektets start.

Gävleborgs fäbodförening är glad över att Jordbruksverket gett föreningen möjlighet att genomföra den studie, som kallas Projekt FÄBODKONSULENT. Föreningen är också glad och tacksam för att Yasmine Bengtson, nu verksam vid miljökontoret i Härjedalens kommun, är den som gjort studien. Yasmine har visat den kunnighet och entusiasm i arbetet som är så värdefull för ett bra resultat.

Arkitekt Mimmi Göllas har fogat en kommentar till Yasmine's rapport. Den är placerad före sammanfattningen men berörs inte i denna. Vi tycker att Mimmis reflektioner höjer rapportens värde och gläds åt att även ha Mimmi som medlem och medarbetare.

Gävleborgs fäbodförening är övertygad om att den studie som här presenteras ska vara ett värdefullt bidrag för att stärka fäbodkulturen inte bara i Gävleborgs län utan i hela landet.

GÄVLEBORGS FÄBODFÖRENING

Innehållsförteckning

Förord	2
Inledning och bakgrund	4
Material och Metoder	4
Projektid och medverkan	4
Intervjuer med fäbodbrukare och lantbrukare	4
Övriga kontakter	5
Medverkan i möten, temadagar m.m.	5
Rådgivning, information och kommunikation	5
Projekt Fäbodkonsulent	5
Projektiden	5
Intervjuer och frågor	5
<u>Djurskydd</u>	6
<u>Livsmedel</u>	6
<u>Kommunikation</u>	6
<u>Behov av hjälp</u>	7
<u>Behov av ytterligare information/rådgivning</u>	7
Konsulentarbetet i framtiden – förutsättningar	7
<u>Utbildning och finansiering</u>	9
Tack	9
Kommentar från en byggnadsvårdskonsulent	9
Bilaga 1	10
Sammanfattning	12

Omslagsbild: Hälsingland, sommaren 2005.

Snälla, Tuva, Ada och Rosmari på skogsbete vid Dyrvallens fäbod i Norrbo.

Inledning och bakgrund

Fortfarande finns i Gävleborgs län jordbruksföretag med fåbodbruk där husdjur betar fritt i skogen och med en småskalig förädling av mjölk där tillverkning av livsmedel som smör, långmjölk, ost och mese kan förekomma. År 2005 fanns enligt en studie gjord av Ovanåkers kommun och Gävleborgs fåbodförening minst 73 fåboddar med omkring 1200 betesdjur i länet. Vid ungefär en tiondel av fåbodarna produceras mjölk. Ett 50-tal av fåbodarna är samlade till västra Hälsingland. Intresset för fåbodbruk ökar. Vid förra räkningen (Länsstyrelsen år 2000) uppskattades antalet fåboddar med djur till 55. Till ”djurfåbodarna” kommer ett antal som drivs ”kreaturslöst”, det vill säga enbart för produktion av vinterfoder på ängar och tåkter. Det finns också ett svåröverblickbart antal fåboddar, som ligger i ”träda” eller ”beredskap”, där hus och marker underhålls så ett återupptagande av driften kan ske när förutsättningarna är ”de rätta”.

Intresset för matkultur och småskalig produktion är för närvarande stort i länet och med goda möjligheter till avsättning för fåbodprodukter. Insikten att köttet är nyttigare hos betande djur och möjligheterna till extensifieringsvinster vid fåbodbeta bidrar också till uppmärksamheten. Allt talar för att det nu är rätt tillfälle att göra fåbodnäringen och fåbodmiljöerna mer synliga. Fåbodarna är dessutom attraktiva och karaktärsskapande inslag i landskapsbilden och därmed av central betydelse också för turismen. Utvecklingsmöjligheterna är stora för fåbodbrukarna.

Genom en konsulentverksamhet kan fåbodbruket tillföras kunskap och kompetens som idag är svårtillgänglig för enskilda fåbodbrukare. Genom konsulenten kan fåbodbruket stärkas och göras mindre sårbart. Lönsamhet och framtidstro kan öka. För samhället blir resultatet att traditionell kunskap om uthålligt bruk av biologisk mångfald kan bevaras enligt intentionerna med Konventionen om biologisk mångfald.

Fåbodkonsulenter har länge efterfrågats av näringen, som uppfattar de krav som reglerar företagandet som svåröverskådliga och besvärliga att hantera på egen hand. Möjligheten att för fåbodbrukare tillsammans med en kunnig rådgivare i lugn och ro få resonera igenom problem, just när dessa är akuta, har länge saknats. Genom en praktisk studie av hur näringen förmår ta emot en verksamhet med fåbodkonsulenter kan erfarenheter samlas och vägar öppnas för konstruktiv samverkan mellan olika aktörer på området.

Detta är en koncentrerad rapport om hur projektet utfördes, vilka slutsatser det omedelbart gick att komma fram till och vilka förutsättningar som kan krävas för att kunna jobba som fåbodkonsulent.

Material och Metoder

Projektid och medverkan

Projektet har finansierats av Jordbruksverket och enligt den ekonomiska kalkylen skulle projektiden vara totalt tre månader, juni-augusti, under sommaren 2005. Tack vare noggrann budgetering och planering samt flexibel arbetstid kunde projektiden i praktiken förlängas med en och en halv månad utan ytterligare finansiering. Detta innebär att projektiden i realiteten var juni-oktober 2005, med rapportskrivning därefter.

Intervjuer med fåbodbrukare och lantbrukare

Intervjuer har gjorts med totalt 113 stycken fåbodbrukare och lantbrukare i och även utanför Gävleborgs län i form av en fast enkät. (Se bilaga 1) Enkätens utformning baserades dels på bakgrundsinformation, verksamhetens storlek m.m., dels på specifika områden, livsmedel och djurskydd m.m. Vid varje intervju tillfrågades brukaren om eventuella svårigheter gällande verksamheten samt om det fanns något denne själv ville tillägga.

Inga personliga uppfattningar och åsikter redovisas. Samtliga personer som medverkat med uppgifter i projektet är således anonyma.

Övriga kontakter

Kontakt har tagits med Länsstyrelsen Gävleborg, Statens Jordbruksverk, Gävleborgs läns kommuner samt flera veterinärer. Dels ställdes frågor om den mängd och typ av klagomål, brister, ansökningar, ärenden, information m.m. som de olika myndigheterna fått in gällande fäbodbruk, dels frågor om lagstiftning inom livsmedel, djurskydd och miljöskydd.

Medverkan i möten, temadagar m.m.

Deltagande och medverkan har skett i möten som rört fäbodbruk, fäbodrådgivning och näraliggande områden; livsmedel, miljö- och djurskydd m.m.

Information om en fäbodkonsulents verksamhet lämnades på flertalet möten och temadagar. Info spreds även via Gävleborgs Fäbodförenings kontaktblad, som skickas ut till medlemmar, deltagare i föreningens olika projekt m.fl. Även pressen har uppmärksammat projektet.

Rådgivning, information och kommunikation

I samband med intervjuerna och besöken lämnades rådgivning och information om bland annat lagstiftning, ansökan om stöd/bidrag/hjälpmedel, utbildningsdagar gällande livsmedelstillverkning och provtagning m.m.

Många kontakter i form av rådgivning och information skedde per e-mail. På så sätt kunde bland annat blanketter och informationsblad skickas direkt.

Projekt Fäbodkonsulent

Projekttiden

Projekttiden har känts kort. Att komma igång med projektet var det svåraste momentet. Den första månaden tog bara ett fåtal brukare eget initiativ till kontakt. Vid frågan om varför man inte tog kontakt blev svaret att man inte trodde att en mellanhand direkt kunde ge hjälp samt att man trodde att det skulle kosta pengar. Det gällde att bygga upp ett förtroende för tjänsten.

Tiden påverkade också. Sommartid är flera brukare fullt upptagna av akuta verksamheter. Under augusti, den sista planerade projektmånaden, och den adderade månaden september, ökades intresset. Denna aspekt bör beaktas.

För att få ett bättre begrepp om behovet av en fäbodkonsulent året om behövs en försökstid på minst ett helt år. Då kan man också få en uppskattning av om behovet är större under en viss period än en annan och anpassa resurserna därefter.

Intervjuer och frågor

Det var 113 fäbodbrukare och lantbrukare som intervjuades. De flesta var fäbodbrukare. Intresset har varit riktad främst mot brukare verksamma med kött- och/eller mjölkproduktion samt egen förädling av råvaror.

Den enkät som användes som underlag för intervjuerna finns som bilaga 1. Flertalet av frågorna ställdes för att ge en helhetsbild av den enskilda brukarens verksamhet och för att få en uppfattning om eventuella de eventuella informationskanaler och möjligheter till hjälp som möjligen fanns tillgängliga. En viss uppdelning inom ämnesområden är gjord i enkäten och resultatet redovisas därför på ungefär samma sätt.

Djurskydd

Den fråga som var vanligast avseende djurhållningen var tillämpning av lagar och regelverk och då främst öronmärkningen. Öronmärkningen sågs som ett problem, främst då det gällde getter men även får,. Djuren rev sönder sina öron m.m. då de var till skogs på bete. Det var också vanligt att syskon bet och slet i varandras märken. Man ville ha flera olika varianter av märkning; halsband med öronbricka på, öronmärkning likt samernas (skära i örat) m.m.

Den ekonomiska aspekten, djurskyddstaxan, var ett vanligt bekymmer som brukarna tog upp. Hela 73 % ansåg taxan vara ett stort bekymmer. Taxan menades ligga för högt vid jämförelse med verksamhetens produktion och samhällsnytta.

Variationerna vid kommunbesöken var stora. Vissa, 28 %, ansåg att lagstiftningen inte tog hänsyn till det kulturella värdet inom fåbodbruk, speciellt gällande byggnader och djurstall. Medan andra, 52%, ansåg sig inte ha några större problem med inspektionerna.

Livsmedel

Lagstiftning och regelverk kring tillverkning och provtagning av livsmedel och vatten var helt klart en av de främsta frågorna. Hela 66 % hade frågor om dessa områden. Lagstiftningen såg många (47 %) som krånglig och försvårande för mindre verksamheter såsom fåbodbruk.

Utbildningsdagar gällande HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) ansågs vara en mycket värdefull tillgång (67 %). 7 % ansåg att det var för mycket komplicerad information på för liten tid, medan 19 % ansåg inte att det var några problem alls.

Den ekonomiska aspekten var även här ett vanligt bekymmer. Hela 61 %, tog upp taxan som ett stort problem. Man ansåg att lagar och myndigheter inte tog nog hänsyn till fåbodbrukets traditioner och kulturella värde. Lag och tradition krockade med varandra.

Kommunikation

De flesta brukarna (91%) hade minst en gång kontaktat myndigheter om sin verksamhet. Bara 11 % av brukarna hade dock tagit ett eget initiativ till detta, i övrigt var kontakten orsakad av olika problem i företaget. De flesta (34 %) upplevde inga problem alls vid kommunikationen. Några ansåg dock att det fanns svårigheter. Problemområdena varierade en del vid kontakten med myndigheterna. Dels ansågs (21 %) att myndigheterna var för byråkratiska; dels att man hanterade ett problem, en förfrågan, olämpligt (14 %) och dels att sättet man informerade på var missriktat (7 %). De värsta problemen uppstod när det gällde lagfrågor.

Andra problemområden inom kommunikationen var tillgängligheten. Hela 62 % ansåg att det tog för lång tid för att komma fram till rätt person, främst gällde detta Djurskyddsmyndigheten men även Jordbruksverket. Av brukarna ansåg 53 % att omkopplingar, telefonsvarare och att personen ”aldrig var på plats” var de främsta orsakerna till att man kände problem på detta område. 29 % ansåg att ett mycket stort problem var att myndighetspersoner ofta inte visste skillnaden mellan dagens rationella lantbruk och företag med fåbodbruk. Detta sågs som ett stort hinder vid rådgivning och för förståelse vid problemhantering. Flera brukare (14 %) uppfattade att en del myndighetspersoner inte heller ville sätta sig in i vad fåbodbruk var.

Vid förfrågan om vilka myndigheter som var lättast/svårast att få kontakt var det Skogsvårdsstyrelsen som var lättast. Ett medelvärde fick Lantmäteriet och naturvårdsansvariga på Länsstyrelsen. Svårast ansåg man vara Länsstyrelsen mer generellt, Jordbruksverket och kommunernas byggnadsnämnder. Anledningen till detta var att man inte fick klara besked vid förfrågningar m.m. Troligtvis kan ett skäl till detta vara den mängd lagar och regler som man på dessa ställen tvingas hänvisa till och handlägga efter. Det var lagstiftningen som ansågs vara mest besvärlig att förstå och tyda korrekt.

Svaren angående de enskilda kommunerna varierade så mycket att det inte gick att jämföra dem med de andra myndigheterna. Vissa kommuner ansågs vara lätta att ha att göra med, medan andra svåra.

Behov av hjälp

På frågan om vad som var viktigast att reda ut för att fåbodbruket skall kunna överleva och utvecklas till att bli hållbart och uthålligt var svaret klart och tydligt. Hela 97 % av brukarna ansåg att ekonomin var det allra viktigaste. Övriga 3 % ansåg att utveckling inom företaget var viktigast, men det är ju i sin tur också en ekonomisk fråga.

Flertalet (81 %) ansåg att det var stort behov att få råd och hjälp gällande framtida planer, verksamhetsplanering. Det behövdes tillgång till någon som förstod lagstiftning m.m. men också en person som visste hur brukarnas verksamhet är upplagd. Detta betraktades som en förutsättning för att rådgivning skulle fungera på ett korrekt sätt.

Möjligheten att ha en fåbodkonsulent sågs av 98 % som ett enormt positivt stöd och ett bra hjälpmedel i processen att bevara fåbodbrukets traditioner och kulturvärden samtidigt som en anpassning till regelverk m.m. kunde genomgå. Största stödet bedömdes (64 %) vara att man då hade möjlighet att vända sig till en neutral person, som kunde förklara saker begripligt. Här ansåg även kommuner och länsstyrelser verksamheten som ett positivt hjälpmedel.

Samtliga intervjuade hade något slags kontaktnät. Uppstod problem var det vanligaste att kontakta andra brukare inom samma område. Flertalet (74 %) var med i minst två föreningar/organisationer. Vanligaste var Gävleborgs fåbodförening, LRF och rasföreningar; små, egentligen ideella grupper, avseende brukarnas djurslag. När det gällde lagstiftningsfrågor var det dock inte någon som kände att de hade fullt stöd av sina organisationer.

Behov av ytterligare information/rådgivning

Behovet av att kunna få hjälp med att förbättra den ekonomiska situationen låg högst upp på önskelistan. Man ville få hjälp med att få bättre balans i ekonomin och slippa oron för att man kanske inte kommer att klara sig i längden.

Livsmedelshygienisk kunskap och produktutveckling låg också högt upp när det kom till att rangordna vad man ville ha mer information om. Detsamma gällde utveckling och breddning av processer kring miljöstöd, turism, marknadsföring etc.

Lägst prioriterade var frågor kring rovdjur, viltvård och företagshälsa.

Ett flertal (54 %) ansåg att det var mycket viktigt att få ut mer information till myndigheter om vad ett fåbodbruk är samt hur man brukar det. Större förståelse för hur ett fåbodbruk fungerar behövs hos handläggare av ärenden som har med fåbodbruk att göra. Det är mycket viktigt att myndigheter agerar med samma förutsättningar. Flera brukare ansåg att det fanns skillnader mellan de olika myndigheterna vid tolkningen av vår gemensamma lagstiftning.

Konsulentarbetet i framtiden – förutsättningar

Konsulentens arbete omfattar ett brett område inom miljöstöd, djurhållning, miljöpåverkan, tillverkning och hantering av livsmedel samt även kulturmiljöfrågor. En annan uppgift för konsulenterna är att fungera som rådgivare för fåbodbrukare i samband med deras kontakt med myndigheter, organisationer och liknande, och också kunna hjälpa till med allehanda tolkningar av regelverk etc.

En fäbodkonsulent måste behärska flera ämnesområden och kunna många saker. För att förstå sammanhangen bör man ha direkt erfarenhet av myndigheters arbetsmetoder vid myndighetsutövning, handläggning och beslut samt förmåga att förstå myndighetsspråk. Detsamma gäller brukarnas arbets sätt och rutiner, deras kultur, språk, traditioner (livsmedelstillverkning, djurhållning) m.m. Att känna till lagstiftningen är väldigt viktigt. De flesta frågor, problem och funderingar rör mest lagstiftningen kring miljöskydd, djurskydd och livsmedel. Att ha insikt i och förståelse för samtliga tre områdena underlättar rådgivningen och kan förenkla olika kinkiga situationer avsevärt. Dessutom behövs en god portion allmänbildning.

Ännu en viktig fördel i verksamheten är kunskap om kultur, djur, miljö och livsmedel. För att kunna förklara olika lagars bakgrund och anledningarna till de krav som ställs måste viss grundkunskap finnas. Denna krävs också vid samtal med myndigheter, inte minst då det finns skäl att föra fram önskemål om förändringar i regelverken.

Troligtvis måste den framtida konsulenten uppdatera sina kunskaper kontinuerligt, alldeles som detta krävs av de personer som arbetar på våra myndigheter.

Att jobba som fäbodkonsulent innebär att man är ett mellanled i förhållande till brukare och myndighet. I en sådan situation är det oerhört viktigt att vara så objektiv som möjligt, så ingen misstanke om jävighet uppstår. Främst gäller att både myndigheter och brukare har förtroende för personen. Har brukarna inte förtroende för konsulenten uppstår ingen kontakt emellan dem och verksamheten blir meningslös.

Utbildning och finansiering

Frågan om och hur utbildning av fäbodkonsulenter ska ske är mycket svår att besvara. De tankar som lämnats om verksamheten kan ge en viss vägledning. Tyvärr verkar det vara en fördel med akademisk bakgrund vid kontakt med myndigheter. Min uppfattning, som utgår från min bakgrund som husdjursagronom, är att denna kan vara en bra bas för en verksamhet som fäbodkonsulent. Dock är uppgiften så smal att särskild vidareutbildning är svår att tänka. Examensarbeten med inriktning mot fäbodekonomi och kompletterande praktik kan vara en väg till kompetens ifall någon vill bli fäbodkonsulent. En intressant aspekt på finansiering av utbildningen kan man få i Konventionen om biologisk mångfald, vilken dels slår fast att lokalbefolkningars verksamheter med traditionellt bruk av biologisk mångfald – så som fäbodbrukarnas – ska bevaras, dels meddelar att finansiellt stöd ska ges till sådana åtgärder för att nå Konventionens mål. Således skulle utbildningen kunna finansieras av medel för naturvård.

Själva verksamheten skulle kunna bedrivas inom Miljöprogrammet för jordbruket (KULM), som ska ge utbildning, information och rådgivning för bevarande av biologisk mångfald och kulturhistoriska värden i odlingslandskapet, främja ekologisk produktion, gynna djurens välfärd m.m. För detta krävs förmodligen en speciell överenskommelse med Jordbruksverket och berörda Länsstyrelser.

En ytterligare möjlighet öppnades dessutom då regeringen i december 2005 beslöt att inrätta ett Nationellt program för lokal och traditionell kunskap relaterat till bevarande och bruk av biologisk mångfald. Programmet ska bl. a. bibehålla och sprida lokal och traditionell kunskap. Fäbodbrukarnas kännedom om sina djur och skogsbetet tas som exempel på den traditionella kunskap som riskerar att glömmas bort och som ska uppmärksammas. Den tillhör det vetande som Konventionen framhåller som en nationell resurs. Arbetet samordnas av Centrum för biologisk mångfald, som därför kan tänkas som både utbildningsanordnare och finansiär samt huvudman och ansvarig för hur konsulentverksamheten ska permanentas och underhållas.

Tack

Enormt stort tack till samtliga fåbodbrukare och lantbrukare som ställde upp och svarade på alla frågor. Utan er hade inte detta projekt kunnat genomföras!

Speciellt stort tack till Dig som gjorde ett uppehåll i Ditt arbete och lät höet vänta!!!

Tack till alla som gav sina personliga åsikter och uppfattningar om ett stort antal situationer. Tack så mycket för ert förtroende!

Tack till Gävleborgs Fåbodförening som hjälpte till att föra fram budskapet om att detta projekt fanns.

Tack till Lars och Pauline Bengtson som bistod med bostad.

Tack Kelvin, Calle, Joni, Maria, Fredrik, Ann, Carina och Maja för all hjälp att få kontakt med fåbodbrukarna både här och där!

Tack alla myndigheter och institutioner som bistod med uttalanden, förtydliganden och svar på alla frågor som uppstod under projektets gång!

Yasmine

Kommentar från en byggnadsvårdskonsulent

Det unika med fåbodverksamhet är att så många intresseområden sammanfaller på samma plats: byggnader, djurhållning, livsmedel, biologi, kultur och historia. Därför är samarbete (det svåra ordet) över gränser viktigt. Från byggnadssidan har jag följande synpunkt:

När fåboddriften idag är i en positiv utvecklingsfas ställer detta krav på den byggda miljön. En del byggnader måste ändras för att tillfredsställa dagens människor och djur och fylla myndigheters krav. En omlagd drift kan till och med kräva nybyggen för att få en bra och säker verksamhet. När nya byggnader planeras och vid diskussion om förändring av befintlig bebyggelse bör en byggnadsantikvarie tidigt finnas med för att kulturhistoriska värden inte ska förbises. Bruket av kulturarvet är byggnadsvårdens viktigaste fråga och en anpassning av äldre bebyggelse till ny användning är varken ovanligt eller omöjligt, men olämpliga ingrepp kan förstöra kulturhistoriska värden i både byggnader och miljö. Idag är hantverkarskapen stor och det finns många som kan hantera kulturarvet väl. Det är viktigt att rätt material och rätt metod väljs genom att kompetenta hantverkare anlitas. En kulturhistorisk värdering och en skadebesiktning med åtgärdsförslag anpassade efter ett antikvariskt tankesätt borde finnas på varje vall där ändringar förbereds. En fåbodkonsulent kan vara den sluss som förmedlar kontakter mellan fåbodbrukare och antikvarie samt hantverkare.

Mimmi Göllas

Bilaga 1

Allmänna frågor om Fäboden

Djur Vall/Bete/Säd Livs Besök Övrigt

1. Får du Stöd/Bidrag/Ersättning för något? Vad och Varifrån?

Djur

2. Vilket/vilka djurslag finns och hur många?
3. Har en Djurskyddsinspektör varit på besök?
4. Finns det några anmärkningar från myndigheternas sida?
5. Har du funderingar/bekymmer/problem gällande djuren/djurhållningen?

Vall/Bete/Säd

6. Vilken storlek?
7. Skördeinfo; sort, mängd, kvalitet?
8. Har du funderingar/bekymmer/problem gällande detta?

Livsmedel

9. Vilka livsmedel finns det?
10. Tillverkningsinfo; lagring m.m.?
11. Säljer du dina varor?
12. Har en Livsmedelsinspektör varit på besök?
13. Finns det några anmärkningar från myndigheternas sida?
14. Har du funderingar/bekymmer/problem gällande livsmedlen?

Besök

15. Hur många kommer på besök och vilken sort är de; turist, vandrare, vilsna?
16. Besöksgenomgång – Vad får de vara med om; Titta, läsa info, guidning?
17. Finns det några anmärkningar från myndigheternas sida?
18. Har du funderingar/bekymmer/problem gällande besöken?

Kontakt med myndigheter

19. Har du haft kontakt med myndigheter; SJV, Lst, Kommun, LMV?
20. Varför tog du kontakt?
21. Gick det bra? Varför/Varför inte?
22. Finns det svårigheter att ta kontakt med myndigheter? När då?
23. Finns det svårigheter att få konkreta/raka svar från myndigheter?
24. Vilka är värst: länsstyrelsen (veterinär, jordbruk, naturvård, jakt, kultur), skogsvårdsstyrelsen, lantmäteriet, kommunen?
25. Har du funderingar/bekymmer/problem gällande myndigheter?

26. Känner du att du vill ha mer information gällande något. Rangordna gärna enligt behov.

Företagande	Mejeri	Bo, rid arbeta på fäbod
Ekonomi	Livsmedelshygien	Fäbodskola, -kurser
Företagshälsa	Produktutveckling	Fäbodhistoria, -traditioner
Miljöstöd	Djurhälsa	Rovdjur och viltvård
Marknadsföring	Lantraser och avel	Jordbruk
Lagar & förordningar	Turismutveckling	Skogsbruk
Slakt	Byggnadsvård	Naturvård, ekologi

Övrigt

27. Vilka problem/problemområden anser Du är viktigast att reda ut för att fäbodbruket skall kunna överleva och utvecklas till att bli hållbart och uthålligt?

28. Är det något du inte är nöjd med själv som inte tagits upp?

29. Är det något du själv vill ta upp?

30. Är du med i någon förening/organisation? (LRF, GFF etc.)

Sammanfattning

Intervjuer har gjorts med 113 fåbodbrukare och lantbrukare. Möjligheten att ha en fåbodkonsulent sågs av 98 % som ett enormt positivt stöd och ett bra hjälpmedel i processen att bevara fåbodbrukets traditioner och kulturvärden samtidigt som en anpassning till regelverk m.m. kunde gås igenom. Störst nytta bedömde 64 % av de intervjuade var att få möjlighet att vända sig till en neutral person, som kunde förklara saker på ett förståeligt sätt. Här ansåg även kommuner och länsstyrelser att verksamheten med fåbodkonsulent skulle vara positiv för deras åligganden.

Ett flertal tyckte att det var mycket viktigt att få ut mer information till myndigheter om vad fåbodbruk egentligen är. Det behövs större förståelse för hur ett fåbodbruk fungerar hos dem som handlägger ärenden som har med fåbodbruk att göra. Flera brukare ansåg att det fanns skillnader mellan olika myndigheters tolkning av lagarna. Att alla har samma utgångspunkt i arbetet är avgörande för tilltron till myndigheterna.

Att jobba som fåbodkonsult innebär i stor omfattning att vara en tolk mellan fåbodbrukare och myndigheter. Detta kräver integritet samt bland annat kunskap och erfarenhet inom ett flertal områden, god kommunikationsförmåga och att man är flexibel. Givetvis måste också ett stort intresse för ämnesområdena finnas.

Flertalet (81 %) ansåg att det var stort behov av att få råd och hjälp med företagsplanering. En förutsättning för att rådgivning ska fungera på ett korrekt sätt ansågs vara att det fanns någon som förstod lagstiftning m.m., men även hur brukarnas verksamhet fungerade.

Livsmedelshygienisk kunskap och produktutveckling lades högt när det gällde att rangordna vad man ville veta mera om. Detsamma gällde utvecklingen av verksamheten; miljöstöd, marknadsföring, turism m.m. Lägst prioriterades rovdjur, viltvård och företagshälsa.

Av brukarna var det hela 97 % som ansåg att företagets ekonomi var det viktigaste för att fåbodbruket skall kunna överleva och utvecklas till att bli långsiktigt hållbart. Övriga 3 % ansåg att utveckling inom fåbodbruket var viktigast, men det är också en ekonomisk fråga.

Det var tydligt att det var lagstiftningen inom främst djurskydd och livsmedel, men även miljöskydd, som de flesta hade problem med. Det finns enligt brukarna ett stort behov av hjälp, rådgivning och förtydliganden av regelverk m.m.

Nästan alla brukare som intervjuats tog på något sätt kontakt med myndigheter. Flera (34 %) upplevde inga problem i sin kommunikation med myndigheter. Andra ansåg att det fanns svårigheter, såsom byråkratin gällande handläggning och information samt handläggarnas tillgänglighet. Att myndighetspersoner ofta inte visste skillnaden mellan dagens rationella lantbruk och företag med fåbodbruk ansåg 29 % vara ett mycket stort problem. Flera brukare (14 %) ansåg att en del handläggare på myndigheter inte vill lära sig förstå vad fåbodbruk är. Den institution som ansågs vara lättast att få kontakt med var Skogsvårdsstyrelsen. I mitten kom Lantmäteriet och naturvårdsansvariga på Länsstyrelsen. Svårast att få kontakt med var Länsstyrelsen mer generellt, Jordbruksverket och kommunernas byggnadsnämnder. Svaren rörande de enskilda kommunerna varierade så mycket att det inte generellt gick att jämföra dem med de andra myndigheterna.

Gävleborgs Fåbodförening

c/o Hälsinglands museum
Storgatan 31
S-824 30 HUDIKSVALL

70/IH - 2005